

Sunkiuosius metalus (šviną, gyvsidabrį ir kt.) bei kitus metalus (chromą, nikelį ir kt.) žaislų detalėse, su kurio- mis vaikai teoriškai neturi sąlyčio, leidžiama naudoti su ribojimais.

ES REACH reglamentas numato, kad įsigydami produktą – žaislą, tekstilės gaminį, baldus ir kitus gaminius, kurių etiketėje nenurodoma sudėtis, turite teisę sužinoti, ar šio produkto sudėtyje yra cheminių medžiagų keliančių didelį susirūpinimą (angl. *Substances of Very High Concern*). Pardavėjas ir/ar gamintojas privalo pateikti atsakymą per 45 dienas. Šių medžiagų sąrašas nėra itin išsamus, tačiau jis nuolat pildomas. Kuo daugiau klausime, tuo didesnė tikimybė, kad pardavėjai siūlys alternatyvų be pavojingų cheminių medžiagų. Užklauskite formą ir daugiau informacijos apie tai galite rasti adresu www.pagalvok.lt.

Ekoženklai

Gaminiai, paženklininti nepriklausomų institucijų patvirtintais ekoženklais, atitinka specialius aplinkosaugos, poveikio sveikatai ir kitus reikalavimus. Tam, kad būtų suteiktas ekoženklas, yra atliekami nepriklausomi ekspertų vertinimai. Kiekvieną iš žemiau išvardintų ženklų suteikianti institucija turi nustačiusi kriterijus, kurie yra viešai skelbiami ir apima reikalavimus pavojingų cheminių medžiagų naudojimui. Jų tinklalapiuose yra išvardinti gamintojai ir produkcija, kuriai ekoženklai yra suteikti.

Oeko-Tex-100

Šiuo ženklu ženklinami žaislai ir jų dalys pagamintos iš tekstilės. Ženklas nurodo, kad žaislai pagal tam tikrą metodiką buvo tirti laboratorijoje ir pavojingų cheminių medžiagų juose nenustatyta.

Mėlynasis angelas

Šiuo ženklu ženklinami mediniai ir tekstilės žaislai, kurių gamybai pavojingos cheminės medžiagos nenaudojamos visiškai.

Šiaurės šalių gulbė

Šiuo ženklu ženklinami mediniai, metaliniai, plastikiniai, guminiai, tekstilės žaislai ir pliušinių žaislų kamšalai, kurių gamybai nenaudojamos pavojingos cheminės medžiagos.

Tačiau net ir nepaženklintas žaislas gali būti pagamintas nenaudojant pavojingų cheminių medžiagų – domėkitės gamintojo vykdoma gamybos politika, rinkitės vietos žaislų gamintojus, kurie gali papasakoti apie gamybos procesą ir medžiagas, naudojamas gamyboje.

Lėlės

Kadangi lėlės gaminamos iš labai įvairių medžiagų – jose gali būti pavojingų cheminių medžiagų. Minkštose plastikinėse lėlėse aptinkama ftalatų, tekstilės lėlėse ir jų kamšaluose – degimą slopinančių medžiagų, ryškiaspalvėse lėlėse – sunkiųjų metalų ir kt.

Patarimai

- Nepirkite labai mažų lėlyčių, dažniausiai gamintojai jas pateikia ne kaip žaislus, o kaip dekoratyvias namų puošmenas, kurioms netaikomi žaislų saugumui keliami reikalavimai;
- Rinkitės kieto plastiko arba tekstilės lėles;
- Kimštas tekstilės lėles prieš atiduodami vaikams išplaukite.

Pliušiniai žaislai

Pliušiniai žaislai dažnai būna apdoroti degumą mažinančiomis pavojingomis cheminėmis medžiagomis, ypač jei juose yra įtaisytas elektroninis mechanizmas. Jie dažniausiai yra sintetiniai.

Mediniai žaislai

Medinių žaislų įvairovę sudaro barškučiai, dėlionės, kaladėlės, lėlių namai ir lėlės, mašinelės ir t.t. Nedažyti ir neklijuoti mediniai žaislai yra visiškai saugūs. Jei žaislai dažomi arba klijuojami, tuomet juose gali būti tokių pavojingų cheminių medžiagų kaip formaldehido ar švino, kurie siejami su vėžiniais susirgimais.

Patarimai

- Rinkitės pliušinius žaislus pagamintus iš natūralių medžiagų;
- Atminkite, kad reklaminiuose žaisluose ypač dažnai aptinkamos pavojingos cheminės medžiagos;
- Prieš atiduodami vaikams naujus pliušinius žaislus išplaukite ir išvėdinkite – taip pasišalina kai kurios pavojingos cheminės medžiagos.

Patarimai

- Rinkitės žaislus, kurie yra neklijuoti ir nedažyti;
- Ieškokite natūraliais dažais dažytų žaislų.

Plastikiniai žaislai

Didžiausią susirūpinimą kelia minkšto plastiko gaminiai, tarp jų – balionai, vonios žaislai ir pan. Juose dažnai aptinkama ftalatų, kurie siejami su hormoninės sistemos pažeidimais. Europoje neretai pasitaiko, kad jų aptinkama net žinomo gamintojo plastikiniuose žaisluose. Visi spalvoti plastikai, ypač ryškių spalvų, gali būti nudažyti dažais, kurių sudėtyje yra sunkiųjų metalų.

Elektroniniai žaislai

Tai žaislai, kuriuose naudojamos baterijos – žaidimų konsolės, žaisliniai telefonai ir kompiuteriai, mašinėlės, traukinukai. Tokiuose žaisluose dažniausiai aptinkamos pavojingos medžiagos yra sunkieji metalai ir degumą mažinančios medžiagos. Teisingai naudojant elektroninį žaislą jos neišsiskiria, nes dažniausiai yra žaislo viduje. Tačiau išardžius arba kaistant kai kurioms dalims, pavojingos cheminės medžiagos gali patekti į vaiko organizmą.

Patarimai

- Natūralios gumos žaisluose rečiau aptinkama pavojingų medžiagų;
- Rinkitės žaislus, ant kurių pakuotės nurodyta „be PVC“ (angl. *PVC-free*) arba „be ftalatų“ (angl. *phthalate-free*);
- Venkite nemaloniai kvėpiančių plastikinių žaislų.

Patarimai

- Venkite pirkti elektroninius žaislus mažiems vaikams;
- Paklauskite pardavėjo, ar žaislo sudėtyje yra cheminių medžiagų iš didelį susirūpinimą keliančių medžiagų sąrašo;
- Gamintojo tinklalapyje pasidomėkite jo gamybos praktika;
- Nenaudokite elektroninių žaislų, kurie linkę įkaisti.

Lėlės	Pliušiniai žaislai	Mediniai žaislai	Plastikiniai žaislai	Elektroniniai žaislai	Pavojingos cheminės medžiagos pavadinimas	Paskirtis	Galimas neigiamas poveikis
X					Anilinas*	Įvairūs dažai ir pigmentai	Labai toksiškas, kancerogenas, mutagenas, gali sukelti genetinius pakitimus).
X	X	X	X		Azo dažai*		Kancerogenas, sukelia alergijas
X		X	X		Kadmis*	Dažai ir pigmentai: raudonos, oranžinės ir geltonos spalvos	Kancerogenas, toksiškas įkvėpus, kenkia vaisingumui, trikdo vaikų smegenų vystymąsi.
X	X	X		X	Chromas*	Dažai ir pigmentai: žalios, oranžinės ir geltonos spalvos	Kancerogenas, mutagenas, toksiškas: sukelia sunkius nudegimus, kenkia vaisingumui.
X		X	X	X	Švinas*	Dažai ir pigmentai: raudonos, oranžinės ir geltonos spalvos	Kancerogenas, kenkia vaisingumui, neigiamas poveikis besivystančioms smegenims.
X	X		X	X	Bromintos degumų mažinančios medžiagos (polibrominti difenileteriai)	Didina atsparumą degumui	Patvarios, besikaupiančios, toksiškos, kai kurios iš jų klasifikuojamos kaip kancerogeninės, toksiškos, trikdančios reprodukcinę ar endokrininę sistemą medžiagos.
	X	X			Formaldehidai ir medžiagos, kurių gamybos metu susidaręs formaldehidai lieka kaip priemaiša * (pvz., Benzilhemiformal, 2-Bromo-2-Nitropropane-1,3-Diol, 5-Bromo-5-Nitro-1,3-Dioxane, Diazolidinyl Urea, Imidazolidinyl Urea, Quaternium-15, DMDM Hydantoin)	Suriša pigmentus su audiniu; didina atsparumą degumui, glamžymuisi, vandeniui; naudojamas medienai skirtuose klijuose	Dirgina gleivinę ir odą, gali sukelti padidėjusio jautrumo reakciją, kancerogeninės savybės (kai patenka per nosį).
X	X				Perfluorinti angliavandeniliai (PFC: PFOA, PFOS)*	Didina atsparumą vandeniui, riebalams bei purvui	Kancerogenai, kenkia vaisingumui.
X			X	X	Bisfenolis A (BPA)**	Pagrindinis komponentas gaminant polikarbonato plastikus, epoksidą, epoksidines dervas	Ardo reprodukcinę bei endokrininę sistemas, didina vėžio riziką.
X	X		X		Nonilfenolis (ir jo etoksilatai)	Stabilizatoriai plastikuose, paviršiaus aktyviosios medžiagos apdorojant tekstilę	Ardo endokrininę sistemą, patvarūs, kaupiasi aplinkoje.
X	X	X	X		Organiniai alavo junginiai	Stabilizatoriai plastikuose, dažniausiai aptinkami skaidriame plastike.	Dirgina akis ir odą, toksiški reprodukcijai, prarijus kenkia centrinei nervų, endokrinei bei reprodukcinei sistemoms.
X	X		X	X	Ftalatai*: Detilheksilftalatas (DEPH), Dibutilftalatas (DBP), Butilbenzilftalatas (BBP), Diizonilftalatas (DINP), Diizodecilftalatas (DIDP), Di-n-oktilftalatas (DNOP)	Plastifikatoriai, dažniausiai aptinkami minkštuose plastikuose, pliušinių žaislų kamšaluose, sintetiniuose kvepaluose, kuriais iškvėpinti žaislai	Trikdo vystymąsi ir hormonų sistemą, kenkia vaisingumui.
X	X		X		Triklozanas	Antibakterinė medžiaga	Gali sukelti alergiją ir bakterijų atsparumą, ardo endokrininę sistemą.

* Medžiagos uždraustos arba ribojamos naudoti žaisluose. ** Uždraustas naudoti polikarbonatinių butelių skirtų vaikams gamyboje.

Saltiniai: Europos cheminių medžiagų agentūros (ECHA), Tarptautinio cheminių medžiagų sekretoriato (ChemSec), Danijos Ekologijos tarybos, Olandijos Nacionalinio visuomenės sveikatos ir aplinkos instituto informacija.

Žaislai

Atmintinė vartotojui

www.pagalvok.lt

© Baltijos aplinkos forumas, 2013
Išleista tarptautinės organizacijos „Moterys Europoje vardan bendros ateities“ (WECEF) leidinio pagrindu, gavus autorių sutikimą

Projektą „Informacinė kampanija apie pavojingas chemines medžiagas Baltijos šalyse“ (BaltInfoHaz) iš dalies finansuoja Europos Sąjungos LIFE+ programa. Projekto Nr. LIFE10 INF/EE/108. Šio leidinio turinys nebūtinai atitinka oficialią Europos Sąjungos poziciją. Už jame pateiktą informaciją ir nuomones atsako tik leidinio autoriai.

PAGALVOK, KAI PERKI

RINKIS PREKES BE PAVOJINGŲ CHEMIINIŲ MEDŽIAGŲ